

Vluchtweg

Over het boek

Auteur: Goedele Ghysen

Uitgeverij: Davidsfonds/Infodok

Over de maker

Goedele Ghysen leeft van woorden. Als leerkracht Nederlands overtuigde ze jarenlang pubers van het belang van taal. Ze geeft momenteel creatief schrijven aan jongeren en volwassenen. Heeft een master in de Jeugdliteratuur. Na een paar 'verhalen voor in de klas' is "Vluchtweg" haar eerste jeugdboek.

1. VOOR HET LEZEN

Als opwarmertje kan je de boektrailer bekijken (zie de website van "Vluchtweg"), eventueel de proloog voorlezen en peilen naar de algemene leeservaring:

- Met welke gevoelens legde je dit boek weg?
- Welke vragen kwamen in je op?

2. HET VERHAAL

2.1. Korte inhoud

"Vluchtweg" is een pijnlijk realistisch verhaal over het ontaarden van een klasgemeenschap in een oorlogsjungle. Elk van de drie hoofdpersonages is gekwetst, eenzaam en voert zijn eigen oorlog tot er geen vluchtweg meer is. Jana groeit op in een kwetsbaar gezin: haar moeder is alcoholverslaafd, vader is afwezig en haar broertje heeft zorg nodig. Dit maakt haar jaloers op het warme gezin van Mira. Uit wraak pest ze Mira meedogenloos. Mira zelf, onzeker door haar pestverleden is een gemakkelijk slachtoffer. Nadesh, een Syrische oorlogsvluchteling, kijkt vanop afstand toe: zijn gemoedstoestand bij de situatie wordt gekenmerkt door ongeloof, onbegrip en machteloosheid. Kortom, een verhaal over vluchten of vechten. Biedt Mira's wanhoopsdaad de oplossing? Het open einde nodigt uit tot reflectie en discussie.

2.2. Cover

- De cover is een computertekening en toont een schoolgebouw en een speelplaats gezien van op het dak. De tekening is meteen een verwijzing naar de slotfase.
- De titel is vatbaar voor interpretatie. Op de cover staat: "Vlucht weg", binnenin wordt het "Vluchtweg" ('vluchtroute'). Het thema 'vluchten versus vechten' komt herhaaldelijk voor en is toepasbaar op de drie hoofdpersonages:
  - Nadesh: is een oorlogsvluchteling, zelf zegt hij: "Ik ben geen held. Ik vlucht weg." (p.131)
  - Mira moet dikwijls kiezen. Sprookjes bieden haar een vluchtweg, "niet omdat draken bestaan, maar omdat ze ons tonen dat draken kunnen worden verslagen." (p.83) Vechten dus. In de slotfase op pagina 125 vindt ze geen vluchtweg meer, uiteindelijk vecht ze.

- Jana vlucht weg uit haar thuissituatie, ziet zichzelf als vechter en ontketent een oorlog met Miro.
In de slotfase vlucht ze weg van de aanvallende Miro.

- Is de titel goed gekozen? Verwachtte je een ander verhaal?
- Filosofer rond het thema 'vluchten of vechten'. Is Nadesh laf omdat hij vlucht? Is Miro's ultieme gevecht gerechtvaardigd? Wat doen de omstaanders?
- Wat doe je zelf? Wanneer vecht/vlucht je? Merk je een verschil tussen jongens en meisjes?
- Ben je een loser als je vlucht?
- Wat biedt de meeste kans op een oplossing? Vluchten of vechten?
- Vechten is ook: zich weerbaar opstellen, een gesprek aangaan, hulp zoeken. Akkoord?

2.3. Personages

"Vluchtweg" heeft drie hoofdpersonages: Jana, Miro en Nadesh.

- **Jana** 'de pestkop' op school: de populaire, stoere meid omringd door een hofhouding. Voelt zich "de leeuw op de savanne die nauwgezet haar territorium afbakent" (p.11). De auteur schetst echter ook het portret van een andere Jana: Jana met een kwetsbare thuissituatie (p.49), Jana, belast met de zorg om haar jongere broertje, Jana die op zoek is naar tederheid en intimiteit: "in die armen wil ik wel schuilen" (p.16). Is jaloers op Mira's bezorgde moeder (p.31). We leren ook een onzekere Jana kennen, met twijfels over haar gedrag: "Verdorie, wat had ik nu gewonnen?" (p.32). Is ook gevoelig voor de opmerkingen van haar medeleerlingen. Dit alles maakt Jana even kwetsbaar als de twee andere personages.
- **Mira** zwalpt het hele verhaal tussen zwakte, verzet en fatalisme. Herstart het schooljaar op een nieuwe school na eerder pestgedrag. Ze hoopt dezelfde fouten niet te herhalen: "die hel nooit meer" (p.9), maar twijfelt voortdurend of ze dit wel kan. De opmerkingen van de klasgenoten versterken die twijfels nog: "ben ik te gevoelig?" (p.139). Haar onzekerheid en eenzaamheid nemen toe, en ook thuis vindt ze weinig steun bij een ietwat karikaturale moeder en een emotioneel afwezige vader. "Zelfs thuis was ik niet meer veilig." (p.117) Het cyberpesten doet haar besluiten: "Ik was klaar met dit leven." (p.129) In een hulpeloze paniecreactie vlucht ze naar het dak van de school verlangend naar de ultieme vluchtweg. Nadesh' open armen en glimlach redden haar. Jana's kwaadaardige opmerkingen leiden tot een ultieme woedereactie bij Miro.
- **Nadesh**: de buitenstaander. Vluchtte uit zijn thuisland Syrië, waar hij woonde in de oorlogsstad Mayadin en verblijft nu in een asielzoekerscentrum. Zijn smartphone is zijn dierbaarste bezit: hierdoor houdt hij contact met zijn moeder. Hij slaagt er niet in zich thuis te voelen in een klas in oorlog. "Ik verstond de woorden wel, maar snapte het denken niet." (p.17). Zo vat de auteur het cultuurverschil tussen Nadesh en de klas samen. Nadesh blijft zich verwonderen over "rare" gewoonten op school: het vele gezucht, het zeuren over de regen (p.48), het nonchalant omgaan met spullen (schoenen, eten, brooddoos), de oorlog onder vrouwen (p.59). Over zijn verleden kan hij nauwelijks praten, omdat hij te weinig woorden kent, én omdat het te gevoelig ligt. Hij wordt gebruikt door Jana en wil Miro helpen. Toch vindt hij zichzelf laf omdat hij niet duidelijker voor Miro opkwam.
- Besluit: de drie hoofdpersonages zijn heel verschillend van karakter, maar één eenzaam en beschadigd. Zo hebben ze meer gemeenschappelijk dan ze vermoeden.
- Tussen de drie hoofdpersonages ontwikkelt zich een machtsspel: Jana eist Nadesh voor zich op, ziet hem als trofee, Miro ziet hem als vriend. Jana gebruikt Miro en zet Miro op tegen Nadesh. Nadesh zelf wakkert nietsvermoedend de machtsstrijd tussen beide meisjes aan door zijn knappe uiterlijk en zijn hulpvraag. Je kan dit machtsspel in kaart brengen en bespreken waartoe een sociaal weefsel kan leiden, hoe subtiel alles in elkaar kan passen of juist uiteenspatten.
- De omstaanders figureren als zwijgende meerderheid: de moeder van Jana, Miro's ouders, enkele meelevende docenten, de schooldirectie en Jana's medeleerlingen die behoren tot haar hofhouding. Ze luisteren, maar zijn niet echt emotioneel betrokken. Hun verzoeningspogingen lijken wat grotesk, maar bieden weinig soelaas. Enkele leerlingen keuren Jana's gedrag af maar sluiten opgelucht toch telkens de rangen. De schooldirectie wil "de zaak discreet regelen", bang voor "de goede naam van de school". (p.118)

- Vind je de personages realistisch? Herkenbaar? Ken je 'een Jana', 'een Miro', een 'Nadesh'?
- Wie is moedig? Is Nadesh laf? Kan je Jana begrijpen? Wie is dader, wie slachtoffer? Of is iedereen dader én slachtoffer?

- Elk personage heeft twee gezichten. Probeer een volledig portret te schetsen. Welk is hun ware aard? En waarom zijn ze zichzelf niet?
- Is het soms moeilijk jezelf te zijn? Is dat belangrijk? Hoe voelt dat aan?
- Is de reactie van de volwassenen herkenbaar? Wat kan er beter volgens jou?

2.4. Stijl

Goedele Ghijsen schrijft in een beeldende, treffende stijl. Vooral de openingsfase is raak. Ze weet ook via de taal de gemoedstoestand van de personages beeldend weer te geven:

- Jana: “Ik smeed mijn nieuwe tas op de bank.” (p.11) “Ik gooide de deur dicht, ze trilde van woede.” (p.50) Woorden vol agressie.
  - Miro: “Ik schoof achterin het lokaal bij...” (p.38). “Mijn stoel paste bijna in de kring”. “Ik dook in elkaar.” (p.125) Woorden die onzekerheid en behoedzaamheid uitdrukken.
  - Nadesh: het gebruik van korte, eenvoudige zinnen toont zijn beperkte taalkennis, vooral bij de start van het schooljaar. Zijn hulpeloosheid en eenzaamheid klinken door de woorden heen.
- De personages komen om de beurt aan het woord. Hebben ze elk een eigen stijl? Zou je weten wie er aan het woord is zonder de titel te lezen?

2.5. Genre

- “Vluchtweg” is een psychologisch realistisch verhaal, een hier-en-nu-verhaal dat geënt is op de werkelijkheid van een aantal jongeren in een klas. In psychologische prentenboeken voor beginnende lezers staat één gevoel centraal: angst, kwaadheid, jaloezie. In young adult-boeken wordt de hoofdpersoon geconfronteerd met verder reikende problemen die raken aan de zin van het leven: leven met een handicap of ongeneeslijke ziekte, erg psychisch leed door overlijden, pesten... Het is de uitdaging voor de auteur om dit probleem in een herkenbaar en aantrekkelijk verhaal voor jongeren te integreren.
- Bespreek de fictionele basiskeuze: ‘realisme vs. fantasy’? Maak een rangschikking van de belangrijkste beweegredenen om voor het ene of het andere te kiezen: leesplezier; vlucht uit de rauwe werkelijkheid; identificatie met het hoofdpersoon; troost; herkenbaarheid van het probleem dat zich zowel kan voordoen in een realistische als in een fantastische wereld; leergierigheid; poëtische taal; pure magie; geboeid door series. Hierna volgt misschien een levendig voor-en-tegendebat.

2.6. Vertelperspectief / structuur

“Vluchtweg” is een verhaal dat verteld wordt vanuit wisselend ik-perspectief van de drie hoofdpersonages. Ze vertellen over gebeurtenissen die reeds voorbij zijn. Zo kunnen ze commentaar geven en reflecteren op hun gevoelens. Als lezer kruip je dus in het hoofd van Jana, Miro en Nadesh.

2.7. Tijd

Het boek start met een proloog, geschreven in de onvoltooid tegenwoordige tijd. De proloog is een flashforward. Nadien ontwikkelt het verhaal zich chronologisch over een periode van 9 maanden, geschreven in de onvoltooid verleden tijd. Het slot sluit aan bij de proloog en is ook geschreven in de onvoltooid tegenwoordige tijd. Het verleden van de hoofdpersonages wordt weergegeven in flashbacks: de vlucht van Nadesh, Jana’s thuis-situatie, Miro’s pijnlijke schoolverleden.

De proloog brengt spanning in het zwaarbeladen verhaal: als lezer ben je benieuwd wat er gaat gebeuren. Er worden bovendien geen namen genoemd in de proloog, wat een extra spanningselement is.

- Vind je de opbouw geslaagd? Duidelijk? Was je geprikkeld om verder te lezen?
- Is het verhaal voorspelbaar of is er sprake van een verrassende plotwending? Een climax of juist niet?

2.8. Einde

Het boek heeft een open eind: vele vragen blijven onbeantwoord. De auteur vindt dat dit verhaal zo meer impact heeft bij de lezer.

- Ga je akkoord met de visie van de schrijver? De auteur gaat verder: elke lezer is vrij om het einde zelf in te vullen. Akkoord?

- Welk einde verkies je zelf? Welk einde past bij dit verhaal?
  - Welke vragen kwamen in je op na het lezen van dit boek? Leeft Jana nog? Wat als ze onherstelbaar letsel heeft? Kan of moet Miro gestraft worden? Wat is de impact van een straf? Hoe moet Nadesh verder?
-

3. VERWERKING

3.1. Thema: pesten als groepsgebeuren

- Pestgedrag lijkt een biologisch verschijnsel te zijn binnen een groep. Het komt voort uit een natuurlijke dwang om te overleven, om machtig te blijven en om bij de groep te blijven horen. In de oudheid bestond het begrip 'pesten' nog niet, het ging veeleer om het krenken van de eer: in de "Ilias" voelt Achilles zich gekwetst omdat hij steeds de kleinste buit krijgt, zelfs zijn meisje Briseïs verliest hij. In vele Bijbelverhalen komt treiteren en pesten voor: Kaïn die zijn broer Abel doodde uit afgunst bijvoorbeeld. In de middeleeuwen worden Joden, roodharigen en geestelijk zwakkeren uitgesloten.
  - Tot in de 20ste eeuw wordt het pesten niet als problematisch gezien. Het behoorde tot het groepsgegedrag en was normbepalend. Pas in de jaren 1990 kreeg pesten maatschappelijke aandacht. Een aantal schietincidenten op Amerikaanse scholen waren de motor tot bewustwording van het probleem. Inmiddels heeft pesten alle aandacht in de media en toch is het einde van de tunnel zeker niet in zicht. Het cyberpesten gaf zelfs een nieuwe dynamiek aan pesten: pesterijen breiden zich snel uit, bereiken veel meer mensen en zijn niet altijd zichtbaar voor anderen.
  - Besluit: pestgedrag is niet los te zien van een groepsgebeuren terwijl de groep juist heel belangrijk is voor de jongere: in een groep leer je wat normaal is, de 'norm', hoe je vriendschap sluit en beheerst, hoe sociale achtergrond en karakter een rol spelen.
- Vind je het bovenstaande paradoxaal? De groep is nodig, maar kan gevaarlijk zijn.
  - Test jezelf: hoe heb je je vrije tijd de laatste week doorgebracht? Hoofdzakelijk alleen of in groep? Wanneer voel je je het best? Is het moeilijk om jezelf te zijn in een bepaalde groep?
  - "Vluchtweg" start op de eerste schooldag waarbij een nieuwe groep gevormd wordt. Probeer je te herinneren hoe jezelf als nieuweling in een groep kwam. Spelen eerdere ervaringen een rol? Hoe voelde je je? Is er een hechte groep uit ontstaan? Hoe heb je de anderen leren kennen? Hoe kijk je zelf tegen een nieuweling aan?
  - Bespreek volgende stellingen: "Eens een pester, altijd een pester"; "Wie zich goed in zijn vel voelt, pest niet."

3.2. Thema: vluchtelingen

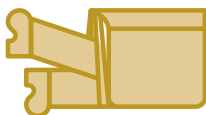
Nadesh is een Syrische oorlogsvluchteling. Voelt zich niet thuis in de groep, hij verstaat de taal nauwelijks, maar begrijpt de sociale regels niet, hij voelt zich de mindere: "Nadesh, de vluchteling" (p.85).

- Probeer Nadesh' verhaal te reconstrueren: waar woonde hij, met wie, zoek de stad en land op. Waarom vluchtte hij, hoe verliep de vlucht? Komen we veel te weten?
- Hoe sta jij tegenover nieuwkomers? Welke gevoelens roepen ze op?
- Nadesh zegt: "Zonder schoen kom je nergens" (p.25). Waarom zou hij dit zeggen? Kan jij dit begrijpen?
- Hoe komt het dat wij vrij zijn om te reizen, terwijl vluchtelingen hun leven riskeren om een veilige plek te bereiken?
- Heb je zelf of heeft je familie een migratieverleden? Wil je daar graag iets meer over vertellen? (Forceer niemand!)

3.3. Creatieve verwerking: diverse opdrachten

- Nadesh maakt een 'mooiewoordenlijstje': welke woorden vind je zelf mooi? Deel je lijstje met anderen. Kijk ook eens in een andere taal.
- Zoek drie nieuwsberichten over jongeren op de vlucht en stel ze voor aan de groep.
- Wanneer zou jij op de vlucht slaan? Waarheen en hoe? Wat neem je mee? Deel je antwoorden met de groep.
- Je kan een affiche ontwerpen tegen pesten of een artikel schrijven rond pesten voor de schoolkrant.

- Wat zijn de spelregels voor een klasgroep waarin iedereen zich veilig kan voelen? Stel een lijstje op!
  - Het openingshoofdstuk in “Vluchtweg” is zeer beeldend geschreven. Je kan dit verwerken in toneel of filmpje. Hoe voelde het om Jana te spelen, Miro of Nadesh?
-

Juryleden kunnen online op de boeken reageren. Ga naar www.deleesjury.be, klik op 'Lezen' en dan op de juiste leeftijdsgroep en het boek in kwestie.